

Pusztító járványok Budaörsön

Az első kolera

Az 1800-as évek elején egy korábban ismeretlen ragályos kór terjedt Indiából Európa felé. A járvány kialakulásában alapvető szerepet játszottak a rossz higiénés viszonyok, főleg a fertőzött víz fogyasztása. A korabeli leírásokból megtudhatjuk a betegség lefolyását.

Megrohanási időszak: 1–6 nap lapangási idő után a beteg gyengeségérzéstől, hasmenéstől, csikarástól, „hideg italtra vágyástól” szenved. Ez még túlélhető.

Kiürítési időszak: egyre növekvő hasmenési szakasz következhet be, amelyben a beteg csak vizszerű folyadékot és bélnyálkahártya-foszlányokat ürít. Ha nagyfokú szomjúságát oltja, azonnal leküzdhetetlen hányinger fogja el. A vízvesztés miatt testsúlya negyedrészt el elvesztheti. Az ilyen beteg „arca megváltozik, félelmet árul el, szemek beesnek, nyelv kékes lesz, hang gyenge és rekedtes. Végtagok megkékülnek, márványhídeggé válnak, érverés kicsiny. Ha a bőr működését sikerül rendbehozni, izzdást előállítani, akkor van remény.”

Szélütési időszak: a beteg elveszti öntudatát, teste rángatózik, légzése, szívervése kihagy – beáll a halál.

1830 körül már Európában dühöngött a haláltánc. A megválasztott kolera-bizottság kénytelen volt elismerni, hogy a „Napkeleti Epekörság ellen eddig semmi bizonyos orvosság fel nem találtatott”.

A betegek szenvedését fodormenta-, kamilla-, bodzateafőzetekkel próbálták enyhíteni. „Kámforos pörkölt rozs adassék a betegnek minden fertály órában” – így szólt a jó tanács.

Körlevelekben kérték a lelkipásztorokat, hogy „oktassák a népet ezen betegség miképp eszközendő ápolási módjáról. Intsék arra, hogy munka közben igen hideg italt ne igyanak, hideg vagy nedves földre, sűrű árnyékba ne feküdjenek. Általában a meghűléstől óvakodjanak és mérsékelt életmódot kövessenek. Továbbá ily veszélyes időben minden egyes halott után a harangot meg ne huzassák, általában a temetési szertartást a lehetőségig rövidítsék.”

A tárgyak útján történő fertőzés ellen füstöléssel védekeztek: izzó vasrostélyra „fertőtlenítő port” szórtak, melynek összetétele: kénpor, salétromsó, korpá. A papírpénzt fogóval adták át, vették el.

1831. nyarán Zemplén vármegyében kolerafelkelés tört ki. Közvetlen oka a hatóságok járványvédelmi intézkedései voltak, amelyekkel megzavarták az aratást, terménybetakarítást. Sok jobbágnak a megélhetése került

veszélybe. A kutak fertőtlenítéséről azt hitték, hogy az urak meg akarják mérgezni a parasztokat. Elkeseredésükben kastélyokat gyújtottak föl; a földesurakat, családtagjaikat, papokat jegyzőket megölték. A felkelést csak nagy katonai erővel tudták leverni. Tömeges és kegyetlen megtorlás következett.

1831-ben, az augusztusi jelentésben a Pest–Pilis járás főszolgabírója Simonovics János azt írta, hogy a Galiciából jött epekörság öt faluban szedi áldozatait: Óbudán, Monostoron, Pomázon, Pöcsmegyeren és Budaörsön. A járvány azonban továbbterjedt.

Néhány adat Budaörsről és a környező településekről:

Község	Időpont	Betegek	Halott	Gyógyult	Még beteg
Budaörs	1831. aug. 8.	44	21	22	1
Bia	1831. aug. 4.	383	116	232	35
Torbágy	1831. aug. 12.	35	9	18	8
Törökbálint	1831. júl. 29-	107	57	50	-
Ó-Buda	1831. aug. 1.	1007	526	477	40

Később, 1886-ban Fiumében (ma Rijeka) újból észleltek kolérát. Körlemben értesítették a községi orvosokat, hogy válasszanak kolera-bizottságot, tegyék meg a szükséges óvintézkedéseket, szerezzék be a fertőtlenítőszereket.

A kolérát okozó baktériumot 1884-ben fedezte fel Robert Koch. Neki és Pasteur munkásságának köszönhető a védőoltás alkalmazása és a járvány megfékezése. Hazánkban az utolsó járvány 1893–94-ben pusztított. A múlt századi gyilkos még napjainkban is előfordul a délkelet-ázsiai országokban.

Steinhauser Klára

A második fertőzés

Az 1854/55. évi kolerajárvány 14 hónapig dühöngött – tudjuk meg dr. Tormay Károly „Adalékok az 1854/55-ben Pest város és környékében dühöngött cholera járvány statisztikájához” címmel 1856-ban a „Budapesti Hírlapban” megjelent összefoglaló írásából, mely fontos és érdekes adatokat közöl az akkori Budaörsről is.

Annyi már ekkor mérhető volt, hogy a kolera elsősorban a szegényebb rétegek között fejtette ki leginkább hatását, kik egészségtelen lakásokban éltek, „a ruházatnak és feherruha neműeknek tisztaságára nem ügyeltek, továbbá a megkívánható jó és czélszerű ételmi szereket annak idejében, illő mennyiségben és jóságban magukhoz nem vehették”.

Némelyek úgy vélték, a járványt a borszeszből előállított ecet okozta, melyet hamisítottak. A hivatalos vizsgálat azonban ezt elvetette.

A kolera 1854. október hó elején kezdett dühöngeni, és 1855. novemberéig tartott. A megbetegedés első esetei olyanoknál voltak észlelhetők, kik olyan helyről jöttek, hol a kolera már hosszabb idő óta dühöngött. Ha

kitört, gyorsan képezte göcseit, rendszeren párhuzamosan fekvő utcákban, olykor egyes házakra, családokra szorított.

Dr. Tormai tanulmányában a légköri befolyásoknak, a tisztaságnak, az alkoholnak és a lakások egészségtelen fekvésének tulajdonított különös jelentőséget. A járvány elsősorban a dolgozó és itt is a legnélkülözőbb rétegekben szedte áldozatait.

Pest-Pilis megye területén, Buda-pestet nem számítva, 94 helységben észleltek koleras megbetegedést. A 157 432 főnyi megyei összlakosságából 3963 esett koleras betegségbe, ezek közül 2685 fő gyógyult meg, és 1278 fő hunyt el. Az első eseteket Ráckeve szigetén: Tököl községben észlelték, 1855. május 23-án, az utolsót Pomázon ugyanev október 6-án.

A kór okát, mint említettem, meghatározni nem tudták, csupán tapasztalati megfigyeléseket rögzítettek. Ahogy dr. Tormay írja: „Ezekre nézve egyébkint oly homályban vagyunk, miszerint az itt most már elenyészett járvány inkább zavarba hozó, mint felvilágosító volt.”

Javasolták gyógyszerül az ágyban maradást, az élelem csupán levesre való szorítását, kevés vagy semmi italt, az alhasi mustározást, valamint a mákonyt. Végül a kórt szükítve tekintsük át, hogy milyen adatokat ismerünk szűkebb környezetünkben a járványról:

Az akkor 1592 főt számláló Törökbálinton 1856. május 28-án, a 2541 lakosú Budakeszin június 3-án, a 2677 lelket számláló Budaörsön június 8-án észlelték az első megbetegedést, július 30-án, július 7-én valamint augusztus 18-án az utolsót.

Törökbálinton a megbetegedett 155 főből 120 gyógyult meg, s 35 fő hunyt el. Ugyanez Budakeszin 139/111/28 fő, míg Budaörsön az arány 127/81/46 fő volt.

Filipszky István